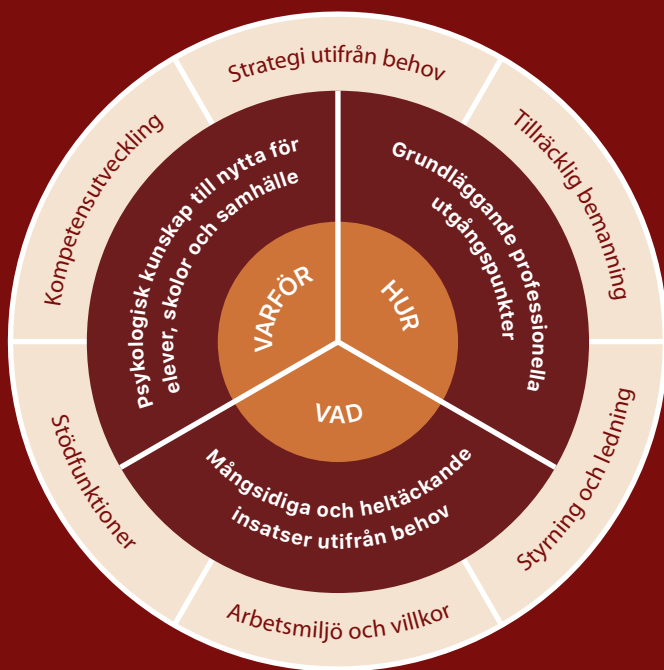

Psifos kvalitetsmodell för psykologers arbete i elevhälsan

En översikt

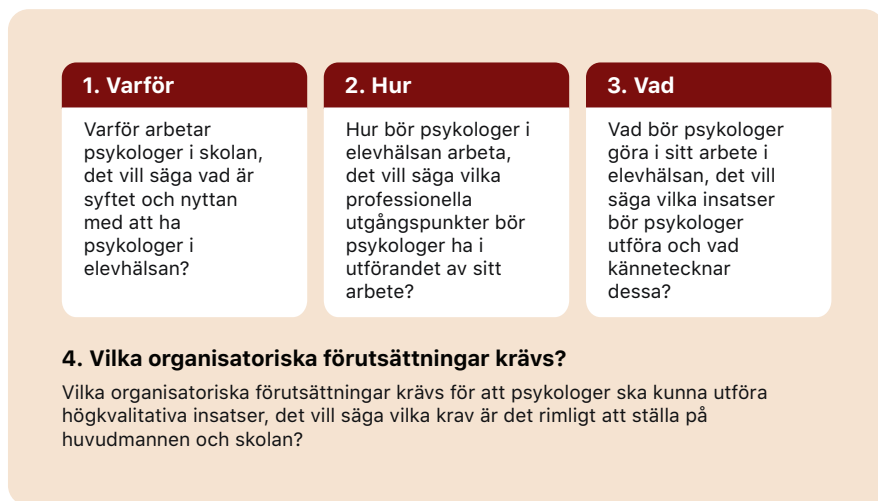

Psifos

Det här är en översikt över Psifos kvalitetsmodell för psykologers arbete i elevhälsan. För att läsa den fullständiga versionen, ladda ned dokumentet i sin helhet på www.psifos.se/kvalitetsmodellen

Modellen är framtagen av Psifos, Sveriges Psykologförbunds nationella förening för psykologer i förskola och skola. Syftet är göra det lättare för psykologer i elevhälsan att hitta sin roll i skolan, och för att göra det lättare för huvudmän och chefer att veta hur man bäst kan använda sin psykologresurs i arbetet i elevhälsan. Det yttersta syftet är dock förstås att elever i skolor runt om i landet ska få bättre och mer effektivt stöd i hälsa, lärande och utveckling.

Psifos kvalitetsmodell besvarar flera frågor som är centrala för psykologarbetet i elevhälsan, genom att identifiera ett antal kvalitetsmarkörer som bör ses som övergripande mål för ett högkvalitativt psykologarbete. Kvalitetsmodellens struktur är inspirerad av Sinek (2009) och utgår från fyra frågor:

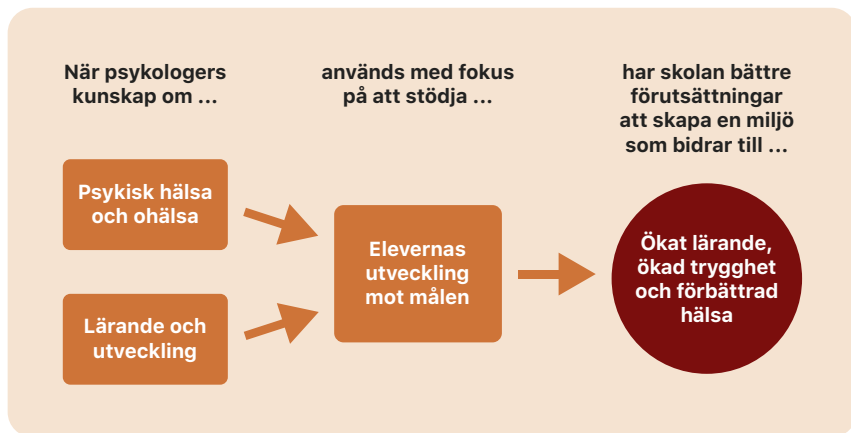

Figur 1: Sambandet mellan frågor om kvaliteten på psykologers insatser i elevhälsan, inspirerat av Sinek (2009).

Varje fråga med tillhörande svar motsvarar varsin del av kvalitetsmodellen. Utgångspunkter för de svar som ges i modellen är Skolverkets kvalitetsbegrepp, lagar och styrdokument samt professionens samlade kunskap och erfarenhet.

Del I: Psykologarbetets varför – psykologisk kunskap till nytta för elever, skolor och samhälle

Varför arbetar psykologer i skolan? Eftersom de har kunskap om psykisk hälsa och ohälsa, samt lärande och utveckling på individ-, grupp- och organisationsnivå. När denna kunskap används med fokus på att stödja elevernas utveckling mot utbildningens mål har skolan bättre förutsättningar att skapa en miljö som bidrar till ökat lärande, ökad trygghet och förbättrad hälsa hos eleverna.

Figur 2: Psykologarbetets varför – psykologisk kunskap till nytta för elever, skolor och samhälle.

När det gäller psykologarbetets *varför* utgör alltså följande kvalitetsmarkörer. Psykologer i elevhälsan bör:

- omsätta både sin kunskap om psykisk hälsa och ohälsa och sin kunskap om lärande och utveckling
- se till att fokus i arbetet ligger på att stödja elevernas utveckling mot utbildningens mål.

På detta sätt kan psykologisk kunskap bli till nytta för både elever, skolor och samhälle.

Del 2: Psykologarbetets hur – grundläggande professionella utgångspunkter

Figur 3: Psykologarbetets hur – grundläggande professionella utgångspunkter.

Den andra frågan som modellen besvarar är *hur* psykologer i elevhälsan bör arbeta. Enligt modellen säkerställs ett högkvalitativt arbete genom att

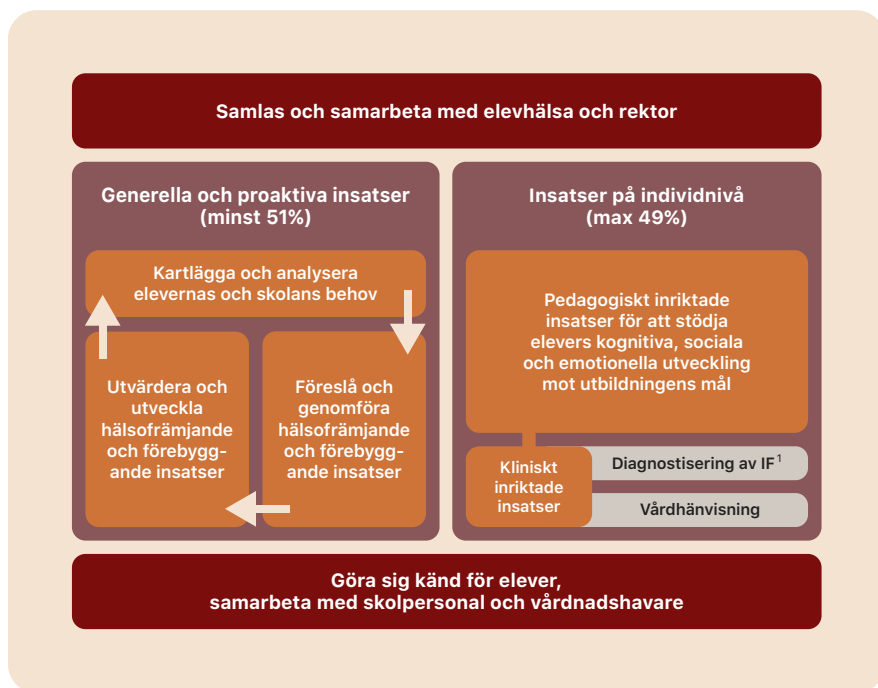
psykologen iakttar ett antal grundläggande professionella utgångspunkter. Dessa utgångspunkter visualiseras i figur 3.

För psykologarbetets *hur* utgör alltså de grundläggande professionella utgångspunkterna kvalitetsmarkörer. Dessa utgör därmed övergripande mål för högkvalitativt arbete och behöver genomsyra psykologers arbete i elevhälsan:

- pedagogisk-psykologisk kompetens
- yrkesetiskt förhållningssätt
- evidensbaserad psykologisk praktik
- kulturkompetens för verksamheten
- kunskap om juridiska skyldigheter
- samverkan och samarbete.

Del 3: Psykologarbetets vad - mångsidiga och heltäckande insatser utifrån elevernas och skolornas behov

Den tredje frågan som besvaras i modellen är *vad* psykologen bör göra i sitt arbete i elevhälsan. Modellen beskriver övergripande vad psykologen bör göra för att erbjuda mångsidiga och heltäckande insatser utifrån elevernas och skolornas behov. Insatserna och förhållandet mellan dem illustreras i figur 4:

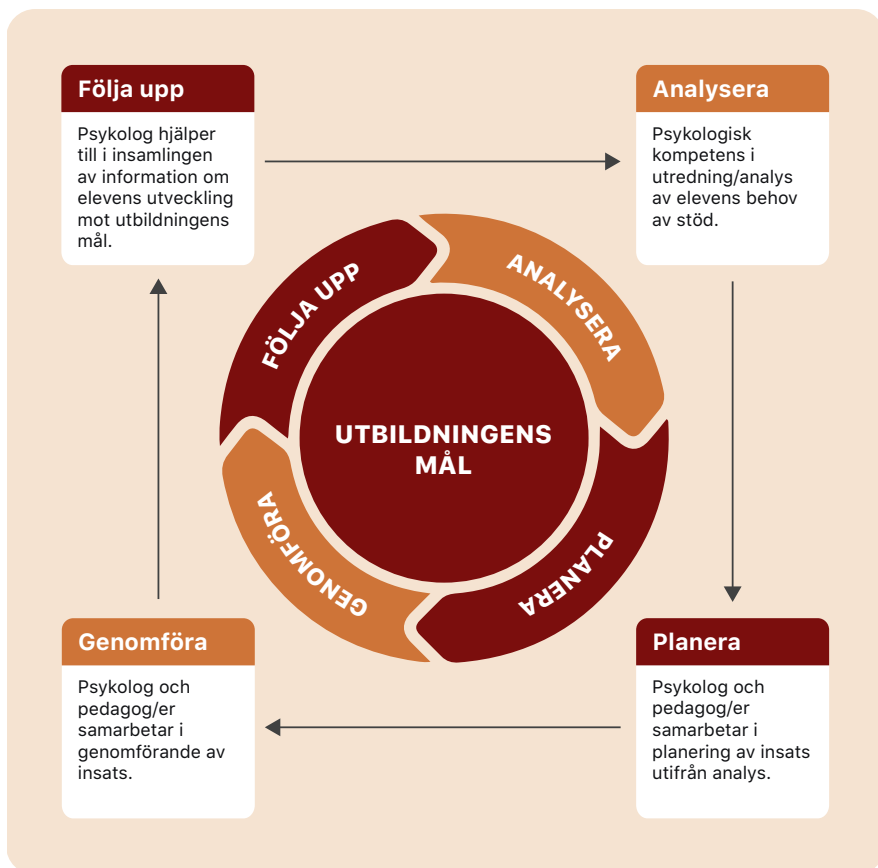
Figur 4: Psykologarbetets vad – mångsidiga och heltäckande insatser utifrån elevernas och skolornas behov.

Att samlas och samarbeta med elevhälsa och rektor är övergripande och bör prägla psykologens arbete i stort, i såväl det generellt som det individuellt inriktade arbetet.

1 Förkortningen IF står för intellektuell funktionsnedsättning, "utvecklingsstörning" i skollagen.

Vidare bör *mer än hälften* (minst 51%) av psykologens tid läggas på *generella och proaktiva insatser* och *mindre än hälften* (max 49%) på *insatser på individnivå*.

De generella och proaktiva insatserna bör vara inriktade på att *kartlägga och analysera elevernas och skolornas behov, föreslå och genomföra hälsofrämjande och förebyggande insatser*, samt att *utvärdera och utveckla hälsofrämjande och förebyggande insatser*.

Figur 5: Psykologers medverkan i arbetslagets systematiska arbete med stödinsatser för individuella elever.

Även om det finns en hel del etablerad kunskap om hur psykologi kan omsättas i det här arbetet vill Psifos betona att det finns behov av och utrymme för mycket kreativitet och nytänkande.

Arbetet med insatser på individnivå bör ha som huvudfokus att bistå med pedagogiskt inriktade insatser i skolans och arbetslagets arbete med att stödja enskilda elevers kognitiva, sociala och emotionella utveckling mot utbildningens mål, i enlighet med figur 5.

I skolans systematiska arbete med att utforska vilket stöd enskilda elever behöver för att utvecklas mot utbildningens mål, kan psykologen ibland göra bedömningen att det är lämpligt att genomföra någon av de kliniskt inriktade insatser som visas i figur 4.

Att göra sig känd för elever, samarbeta med skolpersonal och vårdnadshavare är också övergripande och bör präglade både det generellt och det individuellt inriktade arbetet.

När det gäller psykologarbetets *vad* utgör följande kvalitetsmarkörer mål för högkvalitativt arbete i elevhälsan. Psykologer ger mångsidiga, heltäckande insatser utifrån elevernas och skolornas behov genom att:

- samlas och samverka med elevhälsa och rektor
- använda mer än hälften av sin tid till generella och proaktiva insatser genom att systematiskt arbeta i följande steg: kartlägga och analysera elevernas och skolans behov, föreslå och genomföra hälsofrämjande och förebyggande insatser samt utvärdera och utveckla hälsofrämjande och förebyggande insatser
- använda mindre än hälften av sin tid till individuella insatser, där pedagogiskt inriktade insatser utgör kärnan i detta arbete och kliniskt inriktade insatser i förekommande fall bör flöda ur det pedagogiska huvuduppdraget
- göra sig känd för elever, samarbeta med skolpersonal och vårdnadshavare.

Del 4: Organisatoriska förutsättningar för psykologers arbete i elevhälsan

Den fjärde frågan som besvaras i kvalitetsmodellen är vilka *organisatoriska förutsättningar* som krävs för att psykologer ska kunna bedriva ett högkvalitativt arbete i elevhälsan – det vill säga vilka krav det är rimligt att ställa på huvudmannen och skolan. Här konstateras att det finns fördelar med en central organisering av psykologer hos en skolhuvudman, exempelvis:

- att psykolog till viss del har ett utifrånperspektiv och därigenom skapar ett bredare underlag för analysen på den lokala skolan
- att det möjliggör en mer omfattande gemensam läroprocess i psykologgruppen (i de fall det finns flera psykologer anställda hos huvudmannen)
- att det blir lättare för huvudmannen att fördela psykologresursen utifrån behov
- att det blir lättare för huvudmannen att bedriva strategisk kompetensutveckling av psykologresursen
- att psykologen/psykologerna kan bli en resurs för det strategiska elevhälsoarbetet på central nivå och därmed bidra till ökad likvärdighet i elevhälsoarbetet i huvudmannens ansvarsområde.

Men andra organisationsformer kan också vara framgångsrika, och oavsett organisationsform behöver sex principer vara uppfyllda. Det behöver finnas:

- en strategi för hur psykologiska insatser ska tillhandahållas utifrån en systematisk bedömning av behov
- tillräcklig och likvärdig bemanning – och för att för att kunna arbeta på ett sådant sätt som beskrivs i kvalitetsmodellen behöver det finnas minst en heltidstjänst per max två rektorer eller 500 elevers skolmiljö
- samverkansbaserad styrning och ledning av psykologer
- god arbetsmiljö och tillfredsställande anställningsvillkor
- tillräckliga stödfunktioner och adekvata resurser
- kompetensutveckling av verksamhet och psykolog.

Checklista för att bedöma organisatoriska förutsättningar

För att underlätta dialogen mellan psykolog och skolhuvudman om arbetets förutsättningar har Psifos utvecklat en checklista för att bedöma psykologarbetets organisatoriska förutsättningar. Checklistan kan laddas ner på Psifos webbsida: www.psifos.se/kvalitetsmodellen

Psifos kvalitetsmodell för psykologers arbete i elevhälsan - en översikt

Upphovsrätt: Psifos, 2018.

Författare: Jonas Olsson och Joel Rutschman.

Omslag, grafik och layout: David Franzén.

Du kan ladda ner det här dokumentet och den fullständiga versionen av kvalitetsmodellen i pdf-format på Psifos webbsida:
www.psifos.se/kvalitetsmodellen

Text och bilder är fria att återges och användas så länge referens anges i enlighet med licensen Creative Commons Erkännande-Ickekommersiell-
IngaBearbetningar 4.0 Internationell (CC BY-NC-ND 4.0).

Psifos

Psifos c/o Sveriges Psykologförbund
Vasagatan 48, Box 3287, 103 65 Stockholm
ordforande@psifos.se
www.psifos.se